H.m.rabari

Date ______
Page ______

* Assignment *

Name :- Rabari Hetal Meva bhai

semester :- 6 (B.A)

Roll. N :- 18

PRN :- E 24020001300003

subject :- coc

Paper code :- MJ - BAF - 101

Paper Name :- Banking and finance

sign : H.m.rabari

23/12/2025 23:02

Rabari Hetal
H.m rabari

Date ______
Page ______

[પ્રશ્ન :- 1]

* વિશિષ્ટ પ્રકારના ગ્રાહકો વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો.

1. નાના ગ્રાહકો :-

→ નાના (Minor) કોણ છે ?

• ભારતમાં 18 વર્ષથી નાની ઉંમરની વ્યક્તિઓને કાયદા કેળ નાના કહેવામાં આવે છે.

• નાના વ્યક્તિ પોતાના નામે કરાર કરી શકતા નથી એટલે બેંક ખાતુ પણ પોતાના નામે એકલા ચલાવી શકતા નથી.

• નાનાનું બેંક ખાતું કેવી રીતે ખોલાય ?

• ખાતું નાનાના નામે ખોલાય પણ તેના માતા-પિતા કે કોર્ટ દ્વારા નિમાયેલ ગાર્ડિયનની સાથે ખોલવું પડે.

• ખાતાનું નામ લખાય આ રીતે:

• " માસ્ટર રાહુલ શાહ (નાના) દ્વારા ગાર્ડિયન શ્રીમતિ પર્વતીબેન શાહ "

• અથવા " મિસ ડિમ્પી પટેલ (Minor) by Father & Natural Guardian Shri Maheshbhai Patel "

• 18 વર્ષ પુરા થાય ત્યારે શું થાય ?

• જ્યારે નાની વ્યક્તિ 18 વર્ષની થાય છે.

23/12/2025 22:43

Rabari Hetal
H.m Rabari

Date
Page

- બેન્ક તેની પત્ર સજે છે કે " જે તમે પુખ્ત થયા છો. નવું KYC કરાવો.
- નવી સહી આપવી પડે.
- જુનુ ખાતું બંધ કરીને નવું ખાતું ખોલવામાં આવે અથવા જુનુ ખાતું જ પુખ્ત ખાતામાં ફેરવાય.
- હવે ગાર્ડિયનની જરૂર નથી. બધું પોતે ચલાવી શકે.

⇒ મહત્વના નિયમો :-

- નાના પોતે લોન લઈ શકતા નથી.
- નાના બીજાને લોન આપવાની ગેરંટી આપી શકતા નથી.
- નાના નોમિની તો બની શકે છે. પણ પૈસા 18 વર્ષ પછી જ મળે,
- આ રીતે બેન્કો નાના ગ્રાહકોના હિતોનું રક્ષણ કરે છે અને કાયદાનું પણ પાલન કરે છે.

* 2. * અભણ * ગ્રાહકો

અભણ વ્યક્તિ કોણ છે ?

- જે વ્યક્તિ વાંચી - લખી શકતા નથી અને પોતાનું નામ પણ લખી શકતા નથી. તેને બેન્કિંગ માં "illiterate person" કહેવામાં આવે છે. આવી વ્યક્તિ સહી કરવાને બદલે અંગળીનો ટીપો આપે છે.

23/12/2025 22:45

Rabari Hetal
H.m.rabari

⇒ આંગળીના ટીપાના નિયમો :-

- પુરુષ → ડાબા હાથનો અંગૂઠો
- સ્ત્રી → જમણા હાથનો અંગૂઠો
- ટીપું લીધા પછી બેન્ક કર્મચારી લખે છે. "Left thumb impression of shri Ramabhai patel" અથવા "Right thumb impression of smt. Kantaben Desai."

⇒ ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા :-

- ફોટો કરાવી (ખાતું ખોલવાના ફોર્મ પર અને કાર્ડ પર) card
- ઓછામાં ઓછા 2 સાક્ષીઓ જરૂરી છે જે લખતા વાંચતા હોય.
- વીડિયો KYC પણ કરાવી શકાય.

* 3. અંધ (Blind) ગ્રાહક :-

- અભણ વ્યક્તિની બિલકુલ અલગ - અંધ વ્યક્તિને બેન્કમાં સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર ગ્રાહક માનવામાં આવે છે. કારણ કે ;
- તે વાંચી - લખી શકે છે.
- કાયદા કરવા તેની ક્ષમતા પૂર્ણ છે.

23/12/2025 22:45

- RBI ની સ્પષ્ટ સૂચના છે. " અંધ વ્યક્તિઓ સ્વતંત્ર રીતે બેંક ખાતા ખોલવા અને ચલાવવા માટે સંપૂર્ણપણે સક્ષમ છે.

⇒ ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા :

- સામાન્ય ગ્રાહક જેવું જ ફોર્મ ભરાય છે.
- સહી પોતે જ કરે છે.
- ફોટો અને KYC નોર્મલ
- જો વ્યક્તિ બ્રેઇલમાં લખી-વાંચી શકતી હોય તો બ્રેઇલ ફોર્મ પણ આપવામાં આવે છે.

ઉદાહરણ- 28 વર્ષના વિદ્યાર્થી IT પ્રોફેશનલ છે. જન્મથી અંધ છે. તેઓ HDFC બેન્કમાં એકલા ખાતું ખોલાવે છે → પોતે જ સહી કરે છે. ચેકબુક લે છે. નેટ બેન્કિંગ ચાલુ કરે છે → બેન્ક તેમની સ્ક્રીન રીડર સાથે કામ કરતું નેટ બેન્કિંગ આપે છે → ડેબિટ કાર્ડ પર બ્રેઇલમાં લખેલ હોય છે.

4. પરિણીત મહિલા ગ્રાહક :-

આવી પરિણીત મહિલા 100% સ્વતંત્ર ગ્રાહક છે. તે પોતાના નામે ખાતું ખોલી શકે. ચલાવી શકે. લોન લઈ શકે. લોકર લઈ શકે - બધું જ! પતિની પરવાનગી કે મંજૂરી જરૂરી નથી.

⇒ ખાતું કેવી રીતે ખોલાય છે!

23/12/2025 22:46

Rabari Hetal
H.m. Rabari

Date ______
Page ______

આજે 95% મહિલાઓ પોતાના નામે જ ખાતું ખોલાવે છે.

ખાતાનું નામ લખવાની રીત	ઉદાહરણ	ક્યારે વપરાય છે,
માત્ર પોતાના નામે	Smt. Priyanka R. Shah	સૌથી વધુ વપરાતું
પતિના નામ સાથે	Smt. Priyanka W/O Rajeshbhai Shah	ગામડે કે જુની મહિલાઓ પસંદ કરે છે.
મંગળસૂત્ર નામે	Smt. Priyanka Rajesh Kumar Shah	ગુજરાત - રાજસ્થાનમાં લોકપ્રિય

ઉદાહરણ 1 :- ગામવાળી 32 વર્ષની નેહાબેન ઘરે જ છે. પતિ વિદેશમાં છે. તેમણે SBI માં રૂ 50 લાખનું હોમ લોન લીધું છે → ખાતું નામ Smt Neha K. Patel → લોન પોતાના નામે. પતિની સહી જરૂર નહિ → મહિને EMI પોતે જ ભરે છે.

* 5. પાગલ / માનસિક રીતે અસ્વસ્થ ગ્રાહક

- (ગુજરાતીમાં - સરળ અને સંપૂર્ણ સમજૂતી + ઉદાહરણો)
- 1. કાયદાકીય સ્થિતિ :-
- ભારતીય કરાર કાયદો કહે છે: → જે વ્યક્તિ માનસિક રીતે સ્વસ્થ નથી અને વસ્તુની સમજ નથી. તે કરાર કરી શકતો નથી → ખાતા

23/12/2025 22:47

Rabari Hetal

H.m.rabari

Date
Page

તેનું બેન્ક ખાતું એમનું ચલાવી શકાય નહી અને નવું ખાતું ખોલી શકાય નહીં.

- 2. બેન્કને "જાણ" થાય તો શું થાય?

- જો બેન્કને ખબર પડે કે ગ્રાહક માનસિક રીતે અસ્વસ્થ છે. તો બેન્ક ખાતું તરત જ ખાતું ફ્રીઝ (બંધ) કરી દે છે - ન તો જમા ન તો ઉપાડ.

6. જોઈન્ટ ખાતું અને તેના પ્રકારો :

જોઈન્ટ ખાતું શું છે?

- એક જ ખાતું જેમાં 2 કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓનાં નામ હોય અને તેઓ બધા માલિક હોય. સૌથી વધુ પતિ - પત્ની, માતા - પિતા - દિકરો, ભાઈ-બહેન, બિઝનેસ પાર્ટનર વચ્ચે થાય છે.

જોઈન્ટ ખાતાના 4 મુખ્ય પ્રકાર :-

પ્રકાર			કોણ ચલાવી શકે?	મૃત્યુ પછી શું થાય?
1.	Either or survivor (E or S)	સૌથી વધુ પ્રચલિત	બંનેમાંથી કોઈ એક પણ ચલાવી શકે	બાકીની વ્યક્તિને આખું ખાતું મળી જાય છે.
2.	Anyone or survivor	બધા કે એક પણ	બધા કે એક પણ ચલાવી શકે	બાકી રહેલા સર્વાઈવરને મળે.
3.	Jointly / Jointly operated	બધાએ સાથે મળીને	બધાની સહી જરૂરી	મૃત્યુ પછી પણ બધાની સહી જરૂરી રહે.

23/12/2025 22:47

Pabari Hetal
H.m Pabari

4.	former or survivor	पहेला व्यक्ति मुख्य	बाद पछी व्यक्ति चलावे जीवे नहीं	पहेली व्यक्ति मरी तो बीजाने मळे.

उदाहरण :-

1. पति - पत्नी - कोई एक मरी जाय तो बीजाने तरत पैसा मळे.

2. माता (75 वर्ष) + दीकरी
जीवे त्यां सुधी बंनेआ चलावे. (former or survivor) माता पछी दीकरीने.

3. बे भाईओनी बिझनेस (jointly) बंनेनी मरी वगर
कोई एक न नीकळे.

4. दीकरी + पिता (विदेश रहती दीकरी) Anyone or survivor
दीकरी विदेशमां होय तो पिता चलावी शके.

7. पार्टनरशिप फर्म खातुं

1. पार्टनरशिप फर्म शुं छे ?

बे के तेथी वधु व्यक्तिओए मळीने बिझनेस चलाववा माटे बनावेली संस्था. भारतमां आ Indian Partnership Act. 1932 हेठळ चालवे छे.

2. बेंकमां खातुं केवी रीते खोलाय ?

23/12/2025 22:48

Pabasi Hotel
Hm.Pabari

ખાતાનું નામ લખાય છે	ઉદાહરણ
ફર્મના નામે અથવા (M/s = Messers ફર્મનું પાર્ટનરશિપ ચિહ્ન)	M/s. Shreeji Traders M/s. Patel brothers

⇒ ખાતું ખોલવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજ

દસ્તાવેજ	નોંધ
પાર્ટનરશિપ ડીડ	નોટરી કરાવેલી હોવી જોઈએ
ફર્મનું PAN કાર્ડ	ફર્મના નામે જ હોવું જોઈએ
GST સર્ટિફિકેટ (જો લાગુ હોય)	
Shop Act / MSME / Udyam રજિસ્ટ્રેશન	
બધા પાર્ટનરનું KYC (આધાર + PAN)	
Authority letter	કોણે ખાતું ચલાવશે તે લખેલું હોવું જોઈએ.
ફર્મની રજિસ્ટર્ડ ઓફિસનો પુરાવો	લાઈટબિલ / રેન્ટ એગ્રીમેન્ટ

Rabari Hetal
H.m rabari

8. હિન્દુ અવિભાજિત કુટુંબ ગાકુ૪

HUF શું છે ?

- હિન્દુ, જૈન, શીખ અને બૌદ્ધ કુટુંબ માટે જ છે.
- એક અલગ "કાનૂની વ્યક્તિ" માનવામાં આવે છે. (separate legal Entity)
- આમાં પૈતૃક મિલકત + કુટુંબની કમાણીનો ઉમેરો થાય છે.
- ટેક્સ રિટર્ન અલગ ભરાય છે. PAN અલગ હોય છે.

ખાતાનું નામ લખાય છે	ઉદાહરણ
કર્તા (સૌથી મોટા પુરુષ) નું નામ + (HUF)	shri Rajeshbhai M. Patel (HUF)
અથવા	Rajeshbhai M. Patel (Karta) Hindu undivided Family

23/12/2025 22:49

Rabari Hetal
H.m.Rabari

Date ______
Page ______

ખાતું ખોલવા માટે જરૂરિ દસ્તાવેજ

દસ્તાવેજ	નોંધ
HUF નું PAN કાર્ડ	HUF ના નામે જ હોવું જોઈએ
HUF ડીડ (HUF deed)	નોટરી કરાવેલી અથવા સ્ટેમ્પ પેપર પર
કર્તાનું KYC (આધાર + PAN)	
બધા કોપાર્સનર્સની લિસ્ટ + જન્મતારીખ	(કર્તા, પત્ની, દીકરા-દીકરીઓ, પૌત્ર-પૌત્રી)
કર્તાની ઘોષણા	કે તે કર્તા છે અને કુટુંબ અવિભાજિત છે.
બેન્કનું પોતાનું HUF ફોર્મ	SBI, HDFC, ICIC, AXIS જેવી બેન્કોમાં છે.

23/12/2025 22:49

Rabari Hetal
H.m. Rabari

Date ______
Page ______

[प्रश्न :- 2]

* आर. बी. आईनी नाणाकीय नीति विस्तृत रीते समजावो.

⇒ प्रस्तावना :-

रिझर्व बेंक ओफ ईन्डिया (RBI) भारतनुं केन्द्रीय बेंक छे. जे 1935मां स्थापित थयुं हतुं. तेनुं मुख्य कार्य भारतनी आर्थिक स्थिरता जाळववानुं छे. तेनी नाणाकीय नीति खूब महत्त्वपूर्ण भाग छे. नाणाकीय नीति द्वारा RBI आर्थिक वृद्धि मोंघवारी ना नियंत्रण रोजगारी अने नाणाकीय क्षेत्रनी स्थिरता पर असर करे छे. आ नीतिने RBI नी मोनेटरी पोलिसी कमिटी (MPC) द्वारा नक्की करवामां आवे छे. जे 2016मां बनायेली छे अने तेमां 6 सभ्यो होय छे.

• नाणाकीय नीति एटले शुं ?

नाणाकीय नीति ए एक एवा साधनोनो समूह छे जेनो उपयोग राष्ट्रनी मध्यस्थ बेंक द्वारा अर्थतंत्र नाणा पुरवठाने नियंत्रित करवा माटे अने आर्थिक विकासने प्रोत्साहन आपवा माटे करवामां आवे

⇒ नाणाकीय नीतिना प्रकारो :-

नाणाकीय नीतिना त्रण प्रकारो छे.

1. विस्तारवादी नाणाकीय नीति
2. संकोचवादी नाणाकीय नीति
3. तटस्थ नाणाकीय नीति

23/12/2025 22:49

Rabari Hetal
H.m.rabari

Date ______
Page ______

આ ત્રણે નાણાકીય નીતિઓના પ્રકારો દેશના આંતરિક અર્થતંત્ર ઉપર અને અન્ય દેશો સાથેના આર્થિક વેપાર ઉપર અલગ - અલગ અસરો ઉત્પન્ન કરે છે.

1. વિસ્તારવાદી નાણાકીય નીતિ

“પૈસા વધારો, વ્યાજ ઘટાડો, અર્થતંત્ર ચલાવો”

લક્ષણ	વર્ણન
ઉદ્દેશ્ય	આર્થિક વૃદ્ધિ વધારવી, બેરોજગારી ઘટાડવી, મંદી દૂર કરવી.
સાધનોનો ઉપયોગ	• રેપો રેટ ઘટાડો • CRR / SLR ઘટાડો • OMO દ્વારા બોન્ડ્સ ખરીદી • રિવર્સ રેપો ઘટાડો
અસર	• લોન સસ્તી → રોકાણ ↑ • ખર્ચ વધે → ઉદ્યોગ ખીલે • GDP વૃદ્ધિ ↑
જોખમ	મોંઘવારી વધી શકે (જો વધુ પડતું થાય)
ઉદાહરણ	Covid-19 માં રેપો રેટ 4.00% સુધી ઘટાડ્યો CRR 3% કર્યો → EMI લાખ લોકોની લિક્વિડિટી ઉભી કરાઈ

2. સંકોચવાદી નાણાકીય નીતિ

“પૈસા ઘટાડો, વ્યાજ વધારો, મોંઘવારી રોકો”

23/12/2025 22:51

Rabari Hetal
H.m.rabari

Date ______
Page ______

લક્ષણ	વર્ણન
ઉદ્દેશ	મોંઘવારી નિયંત્રણ, અર્થતંત્રને "ઓવરહીટ" થવાથી બચાવવું
સાધનોનો ઉપયોગ	• રિપો રેટ વધારો • રિવર્સ રિપો વધારો • CRR/SLR વધારો • OMO દ્વારા બોન્ડ્સ વેચાણ
અસર	• લોન મોંઘી → ખર્ચ ઘટે ક્રેડિટ ઘટે → માંગ ઘટે મોંઘવારી ↓
જોખમ	વૃદ્ધિ ધીમી પડી શકે
ઉદાહરણ (2022-23)	મોંઘવારી 7.8% → રિપો રેટ 6.50% સુધી વધાર્યો OMO થી ₹2 લાખ કરોડ શોષ્યા → CPI 5% નીચે આવ્યો

3. તટસ્થ નાણાકીય નીતિ

"સંતુલન જાળવો - ન વધારો, ન ઘટાડો"

લક્ષણ	વર્ણન
ઉદ્દેશ	મોંઘવારી અને વૃદ્ધિ વચ્ચે સંતુલન
સ્થિતિ	જ્યારે અર્થતંત્ર સ્થિર હોય (CPI ~4%, GDP ~7%)
સાધનો	• રેપોમાં કોઈ ફેરફાર નહીં • લિક્વિડિટી સ્થિર રાખવી • OMO/MSF નો મર્યાદિત ઉપયોગ

23/12/2025 22:52